

uitgaande van die beginselen, nooit de zintuiglijke waarneembaarheid van de genoemde zaken in twijfel hebben getrokken.

Kuyper en Bavink — wij willen daarvoor gaarne bewijspplaatsen aanvoeren — hebben in deze mee aan de Synode den weg gewezen.

Wie zijn er nu meer aan Kuyper en Bavink verwant: zij, die de beginselen van hun theologisch denken onderschrijven en bovendien nog hun toepassing daarvan op concrete gevallen voor hun rekening nemen of zij, die zeggen wel hun beginselen te huldigen maar tot tegenovergestelde conclusies komen?

Het antwoord kan immers niet twijfelachtig zijn? Bij de laatste is er afwijking van Kuyper en Bavink.

Dr Geelkerken e.s. maken van de namen van Kuyper en Bavink misbruik.

Het schied, waarachter zij zich verbergen vertoont gaten ter grootte van Kuyper en Bavink zelf. HEPP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Wat er ontbrak.

Indien er ooit een tijd is geweest, die ons als predikanten kon zeggen, wat er dikwerf ontbrak aan ons catechetisch onderwijs, dan is het de onze. De heugstige openbaring van gebrek aan kennis van geestelijke dingen, die men in dezen tijd mekt, moet ons wel beschamen doen staan. Zijn wij zoo slecht geslagen in het pogen, om onze menschen althans eenigzins een begrip bij te brengen van wat gereformeerd is, en van wat het beteekent te denken over onze geloofs-waarheden?

Onder de mannen, die tegenwoordig allerlei wonderlijke dingen zeggen, zijn heusch niet de domsten, werkelijk niet de minst ontwikkelden.

En toch... hoe wordt er veelal de ééne dwaasheid na de andere goddibeteerd.

Een enkel voorbeeld. Volgens een in twee bladen verschenen verslag heeft een onzer voormannen op onderwijsgebied deze week op een vergadering in Amsterdam gezegd, dat die synode toch zoo te laken was. En dat wel, wij ze geëischt had, dat men zou aanvaarden de zintuiglijke waarneembaarheid van den boom der kennis des goeds en des kwaads. Dat was onwetenschappelijk. Het was niet verstandig, dat onze leidende figuren niet wat meer met de eenvoudige menschen (zoals spreker!) overlegden en handelden.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Schepping, Paradijs en Torenbouw.

1.

Ook nu wil ik mijn gewone reeks over „Satan“ onderbreken voor een meer actueel onderwerp; dit kan trouwens gereedelijk geschieden, omdat de artikelen over Satan elk min of meer een afzonderlijk geheel vormen.

Aanleiding tot schrijven geeft mij ditmaal een passage uit een concept-formulier, dat te Utrecht algemeen goedgekeurd is in een vergadering van leden van gereformeerde kerken, welke leden het met de besluiten van de synode van Assen niet eens zijn. Deze vergadering heeft een concept vastgesteld, hetwelk (en hier volg ik letterlijk, om niemand onrecht te doen, de mededeling van den secretaris, mr F. J. D. Theyse, dien ik voor zijn mededeelingen dank), „met mogelijk gewenste wijzigingen door kerkeraden of leden als leidraad kan worden gebezigd voor besluiten, welke zij wenschen te nemen of voorstellen, welke zij mochten willen doen“. De bedoeling is dan, dat de bezwaren, die, naar gehoopt wordt, ook in andere kerken zich openbaren zullen tegen Assen, worden geuit in overeenstemming, althans na overweging, van wat in bedoeld concept is geschreven.

Over heel het concept wil ik hier niet schrijven; het zou buiten mijn rubriek vallen; en bovendien geef ik elders („Leidsche kerkb.") nog wel eenige opmerkingen in het algemeen.

Maar hier kan ik me wel bezig houden met één passage uit het stuk, die een zakelijk argument wil geven. Ik weet het te waardeeren, dat van de zijde der bezwaarde kerkleden met argumenten wordt geredeneerd; tegenover veel hol geschreeuw en gespeech, doet een poging, om zakelijk te redeneeren, aangenaam aan; en daarom heeft men ook recht op eerlijke bespreking.

De passage waarop ik doel, is die, waarin geconstateerd wordt:

„dat de gelijkstelling van de synodale opvatting omtrent de bedoeling van enkele bijzonderheden van Genesis 2 en 3 met Gods Woord zelf, uitgaat van een beschouwing van het Schriftgezag, die voor andere Schriftgedeelten tot onhoudbare gevolgtrekkingen leidt, welke trouwens ook b.v. ten aanzien van Genesis één en elf door de synodale vergadering zelve wel niet kan worden aanvaard, zoodat het zedelijk recht voor zulke besluiten daarmede vervalt“.

Met opzet heb ik bij de vermelding van „Genesis één en elf“ het gebruik van cijfers vermeden, omdat me gebleken is, dat verschillende kranten ervan gemaakt hebben „Genesis één en twee“. Voor de toezending van den authentieke tekst, nadat de kranten de foutieve lezing hadden gegeven, dank ik eveneens mr Theyse ten zeerste.

Nu behoeven we m. i. niet al te veel woorden te besteden aan het argument, dat de synode haar opvatting omtrent de bedoeling van enkele bijzonderheden van Genesis 2 en 3 heeft gelijkgesteld met Gods Woord zelf.

Indien de bezwaarde leden der Utrechtsche vergadering meenen, dat de synode niet meer het verschil weet

En om zijn betoog kracht bij te zetten, werd er dan gevraagd: is het niet Roomsche, wat de synode wil? Stel U voor, dan moet ik het ook vragen van andere kerkleden. Dan moet ik ook vragen: was bij de inzetting van het Heilig Avondmaal dat brood werkelijk het lichaam van Christus? Was die wijn werkelijk zijn bloed? Dat is Roomsche, zoo betoogde de spreker.

Zelden is een spreker zoo zijn eigen naam tegenovergesteld, als hij deze woorden: Volgens dezen spreker zou op die manier van niets mogen worden gevraagd, of het werkelijk aanwezig was.

Stel U voor, dat er een prediker opstaat, die in twijfel trekt, het werkelijke bestaan van de aartsvaders. (Er zijn verschillende scholen geweest, die zeiden, dat deze nummers hadden geleefd als menschen; er zou door hen een soort stam-gedachte zijn getypeerd.) Stel U nu voor, dat een synode zulk een man de vraag voorlegde: was Abraham een werkelijk mensch, of een in de idee bestaande figuur? En de man wilde niet erkennen, dat Abraham een werkelijk mensch was, en hij werd afgezet. Dan zou deze spreker het recht hebben precies hetzelfde te zeggen. Dan kan hij ook aankomen met den tekst „dit is mijn lichaam“.

Stel U voor, dat iemand de realiteit van het kruis ontkende... dan kan die ook aankomen met: dit is mijn lichaam.

Daarom is van een denker als deze spreker was, het haast onverklaarbaar, dat hij zóó spreken kon. Begrijpt men dan niet, dat men op die manier alles op losse schroeven kan zetten?

Er spreekt uit dit doen een zeer bedenkelijke geestes-vervalsing.

Dat men zelf bij nader bezinnen niet tot de ontdekking zou komen van de meer dan ergerlijke voorbeeld van het gehele argument, is wel buitengesloten.

Maar erg is nu, dat er een schare is, die dit alles voor zoete koek slijkt en dat zoodoende het kwand voortwoerkort. Dat men schijnt op de synode, dat onze professoren als onwetenschappelijk worden uitgeroepen, en dat men meent de wijsheid in pacht te hebben.

En toch... men zou neiging hebben te zeggen: toe menschen, kom nog eens een paar jaar op catechisatie. Dan zullen we U vertellen, wat uw fout is.

Ge vergeet, dat men — niet alleen in de Schrift, maar in elk boek, in elke mondelinge en in elke schriftelijke uiting van een medemens moet weten, wat de bedoeling is. Spreekt iemand met de bedoeling een symbolische tekening van iets bovenwereldlijks, iets bovenzinnelijks te geven?

Of handelt hij over iets, dat alleen door de sacramentele wijze van spreken kan worden weergegeven? Of wel habbelt hij gewone historie?

tusschen de „theopneustie“ bij de schrijvers van den Bijbel en de „verlichting“, die als werk des Geestes nog in de (niet onfeilbare) kerk is, en dat ze daarom haar opvatting van de Schrift met de Schrift zelf gelijk stelt, dan zal kennisgeving van haar uitdrukkelijke verklaring van het tegendeel hen wel bevredigen, gelijk ze de predikanten Rullmann en Van der Vliet (eveneens te Utrecht!) heeft bevredigd, volgens beider verklaring.

Ik kan tenminste niet aannemen, dat de synode volgens deze broeders in het algemeen niet het recht zou hebben, een uitspraak te doen over een bepaalde opvatting van een Schriftgedeelte. Immers, heel de belijdenis berust op exegese, en op zulk een exegese, die door kerkelijke vergaderingen officieel en bewust aanvaard is. De Leerregels van Dordt rusten op aanvaarding van wel-overwogen exegetische uitspraken, op afwijzing ook van de „exegese“ van andersdenkenden. Herhaaldelijk geven onze belijdenisschriften exegetische uitspraken; en heel de leer van kinderdoop, avondmaal, van de sacramenten in het algemeen (tegenover Rome), van de goede werken, de rechtvaardigmaking, ja, van alles, berust op een kerkelijke erkenning van exegetische conclusies. Wie een synode het recht zou ontnemen willen, te zeggen: zoo verklaren wij, kerken, op bepaalde punten de Heilige Schrift, die zou heel zijn confessie op zij moeten werpen; want, of hij wil zien of niet, zijn heele belijdenis is zoo in de wereld gekomen.

Wij gelooven dan ook niet, dat men te Utrecht dien kant uit wil. Want als dat waar zou zijn, dan zouden de Gereformeerden armer zijn, dan alle andere belijders in de wereld. Als wel de enkele geloovige, maar niet de kerk voor zich een exegese aanvaardt mocht, dan zou niet alleen de genade, maar ook de illuminatie van den Heiligen Geest meer in den enkeling doen, dan in de gemeenschap der kerk; dan zou het maar het beste zijn, boven den Bijbel te schrijven: wij weten niet en zullen niet weten; dan zou de kerk opgaan in een verzameling van commentator-tjes in zakformaat; dan zou een reformatie tien eeuwen dage een brutaliteit zijn; en dan was 't zelfs niet meer mogelijk, een psalm te zingen, in advents- of lijdensweken, op paasch- en pinksterfeest; want zelfs die liturgische verrichting berust op een min of meer geijkte, en dan nog wel traditionele exegese, kerkelijk beleden en — gezongen.

Indien trouwens de kerken, in synode vergaderd, niet het recht hebben, te zeggen: „van dien en dien tekst, is zoo en zoo de exegese, naar ons dunkt“, — waarom zou dan de door dr J. G. Geelkerken met anderen aan een generale synode aangeboden „Proeve van Uitbreiding van Eenige Gezangen“ etc. haar ter aanvaarding en vaststelling zijn voorgelegd? In dien bundel waren verscheiden liederen, die van de „traditionele“ exegese vol zaten; hier en daar zelfs zoo, dat met het licht der nieuwere uitlegkundige wetenschap helemaal niet gerekend was, ook al was het reeds over ons uitgestraald!

Meer notitie moet men dan m. i. ook nemen van de bewering in het concept, dat men den kerkeraden aanbeiden wil, dat de synode door haar uitspraak over Genesis 2 en 3 een Schriftbeschouwing heeft geproclameerd, die niet op Genesis één (scheppingsverhaal) en

Wordt ons iets geteekend als een vloot? Of hebben we te doen met een zinnelooze voorstelling van hemelsche dingen?

Dergelijke vragen doet men toch altijd!

Zelfs bij gewone, heel gewone menselijke werken! Zelfs bij de dagelijkse spraaktaal.

Een voorbeeld: iemand zegt: „ik ben in Parijs geweest. Daar sprak ik een Fransman en dien liet ik een briefje van tien gulden zien. Toen vroeg hij mij: wat is dat? Ik zei: dat is tien gulden. Hij vroeg weer: is dat werkelijk tien gulden? Toen antwoordde ik: Zeker, dat is werkelijk tien gulden.“

Nu vraagt een toehoorder: „Zijt ge werkelijk in Parijs geweest?“

En de „iemand“ antwoordt: „Zeker, ik ben er wel degelijk geweest, wat dacht je, dat ik loog?“

„Nee“, zegt nu de toehoorder: „Ik begrijp U. Ge zeidet, dat briefje van tien gulden was werkelijk tien gulden. Ge zegt ook dat ge werkelijk in Parijs zijt geweest. Aangezien nu ieder weet, dat dat briefje niet in eigenlijken zin tien gulden is, maar alleen maar tien gulden beteekent en verzogelt, en dus een voorstelling is van een werkelijk bezit van tien zilveren gulden, zou staat het ook vast, dat ge niet in eigenlijken zin in Parijs geweest zijt, maar alleen maar een vrijblijft hebt om er te komen, of wel, dat ge U de realiteit zoo helder hebt voorgesteld, dat het schelen, alsof ge er waart.“

No zegt de eerste weer: „Dus ik lieg, wanneer ik zeg, dat ik werkelijk er zelf geweest ben?“

„Nee“, zou dan 't antwoord zijn, „ge liegt niet, maar hetgeen ge zegt beteekent dat ge in geestelijken zin er zijt geweest.“

Ik denk, dat een man, die zoo redeneerde, spoedig voor zoo iets als sollicitant naar „rust nemen“ zou worden beschouwd. En terecht. Hij zou niet hebben onderscheiden tusschen onze wijzen van spreken. Tusschen het verschil van uitdrukkingswijzen, wanneer iemand zegt: „hij is in Parijs geweest“ en „dit is tien gulden“.

Wat nu geldt van onze spraaktaal, geldt evenzoo van de Schrift. Ook daar moeten we onderscheid tusschen de verscheiden wijzen van zeggen.

En nu is deze rubriek er niet voor, om breed uiteen te zetten, welke kwesties in het geding, dat zulk een droef einde nam, werden besproken. Dat hoort elders thuis.

Slechts wijzen we erop, dat er een bedenkelijk gebrek aan inzicht in het wezen van de taal in 't algemeen en van die der Schrift in het bijzonder, spreekt uit hetgeen men op de genoemde vergadering te hooren kreeg.

Genesis elf (Babels torenbouw) niet zou kunnen toepassen.

Het is heel jammer, dat dit niet eens nader toegelicht is.

Met name wat Genesis elf betreft. Want daarover herinner ik me niet, in het aanhangig geding nog iets gelezen te hebben. Over Genesis één kregen we hier en daar wel iets te beluisteren, dat in dezelfde richting wijst; daarover straks.

Laat ons eerst iets over Genesis elf mogen zeggen. Het gaat daar over den torenbouw van Babel. Men meent blijkbaar, dat de exegese, die de synode handhaafde, ten aanzien van Genesis 2 en 3, moeilijkheden in den weg legt aan ieder, die, der synode getrouw, daarover zou willen spreken of preeken.

Misschien bedrieg ik me niet al te zeer, als het bezwaar hier zich doet gevoelen met betrekking tot: de anthropomorphismen in dit hoofdstuk, en ook tot de verwarring van de spraak, welke verwarring den voorgenomen torenbouw verhinderde.

Wat nu die anthropomorfe uitdrukkingen betreft: ieder kent ze; maar ook kan ieder weten, dat de synode op deze tegenwerping reeds heeft geantwoord, stel, dat ze bedoeld is.

Ieder weet, wat er staat: de Heere kwam neder, om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der menschen bouwden; en de Heere zeide... kom aan, laat ons nedervaren, en laat ons hun spraak verwarmen... enz.

Nu spreekt het concept, dat te Utrecht werd aangenomen, van de „synodale opvatting omtrent de bedoeling van enkele bijzonderheden van Genesis 2 en 3“. En in verband daarmee, van een verkeerde Schriftbeschouwing, die aan het woord zou zijn gekomen in de uitlegging van die bijzonderheden.

Denk ik nu aan deze anthropomorphie (Gods openbaring op menschevormige wijze voorstellende) uitdrukkingen, en tevens aan de in Assen ter sprake gekomen „bijzonderheden“, dan moet ik wel haast aannemen dat de Utrechtsche vergadering het oog had op de door dr Geelkerken ter sprake gebrachte kwesties: of er in Gen. 2 en 3 is een werkelijke stem, een werkelijke wind, een werkelijk wandelen; of er waren werkelijke vellen, en werkelijke rokken en een werkelijk aantrekken? Is deze hypothese juist, dan sta ik een weinig verwonderd, als men nu nog „werkelijk“ met Genesis elf komt om bezwaren tegen Assen in te dienen, op dit punt. Want de synode heeft in het rapport opgenomen — terloops, nog wel, zoo voor de hand liggend lijkt haar de „oplossing“ — dat men onderscheid moet maken tusschen anthropomorfe uitdrukkingen en uitdrukkingen in eigenlijken zin. Wie dus meent, dat hij tegen Assen iets nieuws te berde brengt, als hij over Genesis elf een brochure zou willen schrijven, met vragen als: was dit soms een werkelijk afdalen, en een werkelijk „gaan bezien“ en een werkelijk nedervaren en wat dies meer zij... die moet ons eerst overtuigen, dat de Asser synode ten onrechte heeft herinnerd aan het verschil tusschen anthropomorphismen en uitdrukkingen in eigenlijken zin. Want we zijn nu toch werkelijk verder dan de oude Joden, die meenden den bijbel op te knappen, als ze (b.v. in den targoem Onkelos) de anthropo-

Ons eale dingen mo-

De vraag van buite Telkens andere les.

Schrift mo- Zij moete

ijk ons al hoe men es

En dan etop te w

Schrift z schreven. Openbaring

Dat dit all dingen, du dan het h anders i delijk zij

De Gen de waarde Dat is ti van deze

Corres wordt me ring in h de heer N

waar de v dekt word En een „I

dat die v gezeten“. I zonden“, w

toch wel zo als de beti niet geschi rjden: „W

wel weten“ Liefst la

is in onze veel „zoo i kezers van

a de ve eerste „v door mij a dien de he

b. de ve werden be niet kunt

Een en e der betrok

morphism meer van door de ni door: „Jah

Of is m moeilijke punt van d

wij ze er a dale koorde Wij kun

lijk hier he bezwaarden zegt dan w

gesproken gesloten, d denken. Da

„klaarlijke gen de me al te veel

tegelbouw; een werkel met (om m

om het wér in het kort die met het

zonden dan het heirleg schap, die

de bedoelm soort hooge

lijk waarme voor dr Ge

zeggen — een bepaal Proph. and

Werkelij Mogelijk de talen da

Inderdaa we onder d

Volgen w in de vast

het de plich wat de and doch het is

duidelijk te der synode die men in

verwarring Ik zie er

Wel zie vating van twee blij

het Schrift leen is te be ingenomen

Want dit uitdrukking als el één vóór de la waren, zooa die spraakv

LITERATUUR EN KUNST.

„Op de Vlaamsche Binnenwateren“.

Na het afzonderlijke artikel over het tragische element in Streuvels' „De Oogst“, dat we, als antwoord op een ons gestelde vraag, in het vorige nummer plaatsten, komen we thans tot de bespreking van Streuvels' nieuwe boek: „Op de Vlaamsche Binnenwateren“¹⁾, de beschrijving van een zwerftocht per motorboot over de Vlaamsche rivieren en kanalen.

Lectuur, als ons hier wordt geboden, is onder de Vlaamsche schrijvers zeer populair. Zij houden ervan, om in gezelschap van kunstvrienden er op uit te trekken, ten einde samen te genieten van de gezelligheid, die het onder-elkaar-zijn biedt en van zulke tochten vertellen ze gaarne in hun sappige, tekenende taal. Maar, dergelijke expedities hebben in den regel ook een anderen, dieperen grond. In iederen echten Vlaming leeft een groote liefde voor het wijde, mooie Vlaamsche land. Er is in hem een trek naar „den buiten“, naar de bloeiende, gouden akkers, de verre uitzichten, de simpele landwegjes en vergeeten hoekjes. Hij gevoelt telkens weer de behoefte aan een opbouw doorleven van de schoonheidsimpressie, die het eigen land met z'n eigen schoon hem biedt. En als hij dan met z'n vrienden uitzwermt over de wegen of vaarten zoekt hij zeker het vrienden-jolijt, dat de Vlaming zoozeer apprecieert, maar niet minder de bevrediging van den in hem levenden drang, om samen met z'n vrienden, menschen als hij zelf, de oude en toch altijd nieuwe bekoring te doorleven van het Vlaamsche schoon.

De Vlaamsche boeken bewijzen dit.

Men leze maar eens Buysse's „Vroolijke Tocht“, de beschrijving van een automobielrit langs de wegen en door de karakteristieke steden, „Uit het Notheden“ van Frans Verschooren, „Anne-Marie“ van Timmermans en van Streuvels zelf „Langs de wegen“, „Zomerland“, „Land en Leven in Vlaanderen“ e.d., elk op zichzelf de smettende mededeeling van dergelijke tochten, gekleurd met al de stem-

¹⁾ Uitg. van L. J. Veen, Amsterdam.

mingseffecten, die de genoten-schoonheid heeft doen doorleven.

Het zijn juist deze Vlaamsche boeken, die de meer verhalende, de romans dus, zoo men wil, hun achtergrond geven. We kennen het Vlaamsche land, hebben met schier iederen Schrijver langs de wegen en door de steden geloopen, hebben gekeken naar wat zij in enthousiaste bewoording ons aanwезen — en daardoor zijn de schoonheden van verleden en heden voor ons gaan leven, zoo, dat we aanstonds ons thuis voelen als Thury ons het stadje Lier binnenleidt en Sabbe ons voorgaat door Brugge.

De Vlaamsche tocht-beschrijvingen vormen alzoo een zeer belangrijk deel van de moderne Vlaamsche prozakunst.

„Op de Vlaamsche Binnenwateren“ is de nieuwste proeve van dit soort en, laat ons het aanstonds zeggen, zeker niet de minste.

Het vertelt hoe de Schrijver, Streuvels zelf dus, met een drietal vrienden, allen kunstschilders, een week-reis ondernamen in een motorboot „Het Haantje“. De tocht — het blijkt al uit de allereerste pagina's van het boek — had het tweërlei doel, dat we zoo juist omschreven: „om er eens uit te vliegen en geveien, gelijk wij hier nu zaten, op reis te gaan“, maar ook, „nieuwe indrukken op te doen“, „naar schilderachtige onderwerpen te zoeken“, bekend schoon opnieuw te genieten.

De automobiel van een lommer — Streuvels zelf blijkbaar — zou langs de wegen de boot volgen, om de scheepingen snel te verplaatsen, als een hotel moest worden gezocht of de maag haar rechten gelden deed — ook op reis kan de Vlaming niet buiten de „goesting“ van den overvloedigen maaltijd — een heele lading doek, ramen, kleuren, gereedschap en verdere benodigdheden word ingeladen en de tocht nam een aanvang.

„De Groote“ was kapitein, „de Gladde“ stuurman en „de Kleine en „de Stille Getuige“ passagiers (andere namen dan deze krijgen we niet te lezen).

We volgen den tocht van dag tot dag en maken al de sensaties mee door, die de reizigers doorleven, het telkens „versassen“ (= geschut worden), waarbij gebrek aan schippersroutine soms

gische feitelijkheid ook van de bijzonderheden in Genesis 11 eveneens „disputabel“ zijn, en vergenoeg u met de verklaring, dat ge het feit van de ontbinding der volkeren en talen overhoudt; en ge hebt, bedoeld of niet bedoeld, een „vrijheid van exegese“ opgeëischt, waarvoor de man der *evolutie* op het gebied van de studie der godsdienstgeschiedenis, u zeer hartelijk, hoewel voor uw geloof minder „stichtelijk“, kan komen bedanken. Hij zal 't warempel niet laten ook.

Maar omgekeerd — houd vast, dat Genesis elf u met al zijn anthropomorfismen toch in *eigenlijken* zin geschiedenis schrijft (volgens Assen!), en dan eerst staat de weg u open voor de ontplooiing van een gereformeerde wetenschap; dan eerst komt er schot in de gereformeerde beoefening van de „*geschiedenis der Godsopenbaring*“¹⁾; dan eerst kunt ge als gereformeerd menscht u uitleven om ook hier uw groote, principieele overtuiging van: „*openbaring tegen evolutie*“ uit te spreken, te belijden, te preciseren en te verdiepen. Dan kan uw gereformeerde wetenschap pas *beginnen*!

En de menschen, die op meetings en in kranten zoo roerend zuchten om de *wetenschap*, die daar in Assen gesmoord heet, mogen deze dingen wel eens overwegen. Zeggen zij, dat Assen de gereformeerde wetenschap in den weg staat (ook bij Genesis 11), dan moge daartegenover hier de meening staan, dat Assen de gereformeerde wetenschap haar onderbouw en haar stimulans heeft *doen behouden*.

Nog eens; men heeft daar in Utrecht niet al te duidelijk gesproken, en het kan dus heel goed zijn, dat we langs elkaar heenredeneeren.

Maar voor mijn doel is het thans genoeg, vast te leggen als mijn eerlijke meening, dat de beslissing van Assen heusch niet op Genesis 11 stranden moet; dat integendeel de exegetische methode van Assen ook van het grootste gewicht is voor de opvatting van Genesis elf; en dat dus kerkeraden en alle mogelijke bezwaarde menschen niet zoo maar beweren moeten, wat hun zonder argument wordt voorgelegd in het besproken concept.

De herinnering aan Genesis elf heeft ongetwijfeld haar waarde. De synode sprak van *consequenties*, die de aanvaarding van dr Geelkerkens eisch van *zijn*!) „vrijheid van exegese“ zou meebrengen; *consequenties*, die voor het geloofsleven en het gereformeerde denken gevaarlijk zouden zijn.

Welnu, te Utrecht heeft men den vinger gelegd bij een hoofdstuk, dat al dadelijk dienen kan als illustratie om de voor de gereformeerde wetenschap funeste mogelijkheden te doen zien, waarvoor ruimte zou gemaakt worden, als Assen niet de lijn had getrokken, die er is getrokken thans. Laat ze nu maar ergens in het een of ander concertgebouw jammeren, dat de synode is „gestrand“ op de „klip“ der „letterlijkheid“! Och arme!! Assen heeft de gereformeerde wetenschap *geholpen*. En de kwestie is wel zoo belangrijk, dat we graag nog één keer op de Utrechtsche uitspraak terugkomen. We hebben dan tevens gelegenheid even te spreken over het geslachtsregister, dat misschien ook bedoeld werd in het Utrechtsche concept.

K. S.

¹⁾ Ook met betrekking tot Israels roeping uit de volkeren.

Ons catechetisch onderwijs zal voortaan ook op deze dingen moeten letten.

De vragen en de antwoorden van den catechismus „van buiten“ leeren is niet voldoende.

Telkens doen er zich nieuwe kwesties voor, die een andere leerstof eischen. En omtrent het wezen van de Schrift moeten we onze jonge menschen wel inlichten. Zij moeten weten, dat datgene, wat de Bijbel kenoe-lijkt ons als historie wil meeleiden, ook historie is. Hoe men er dan ook in anderen kring over denken moge.

En dan kan het zijn nut hebben de jonge menschen erop te wijzen, dat er ook andere spreekwijzen in de Schrift zijn. Dat er ook visioenen ons worden beschreven. Ook met „de boom“ en „de zee“ uit de Openbaring van Johannes komt men aandragen immers! Dat dit alles gaat over de toekomst, over eeuwige dingen, dus over dingen in een andere denk-categorie dan het heden, dan den tijd, en dat het dus iets anders is — dat ook moet onze jonge menschen duidelijk zijn.

De Gemeente van Christus leert in dezen tijd weer de waarde van het catechetisch onderwijs verstaan. Dat is tenminste een lichtpunt, in het vele duistere van dezen tijd!

J. W.

Correspondentie. Van onderscheiden zijden wordt me gevraagd, wat nu waar is: Op een vergadering in het Concertgebouw te Amsterdam beweerde de heer Naafs, dat door mij de classieke vergadering, waar de vragen aan Dr Geelkerken te stellen, behandeld werden, zoo „partijdig“ zou zijn gepraesideerd. En een „inzonder“ in „Het Alg. Handelsblad“ zeide, dat die vergadering door mij niet eens was „voorgezet“. Later zeide de heer Naafs weer in een „Ingezonden“, waaruit een stukje werd opgenomen, dat het toch wel zoo was, en dat hij op deze zaak zou ingaan, als de betrokken „inzonder“ zijn naam noemde, hetgeen niet geschiedde. Men vraagt mij nu van onderscheiden zijden: „Wat is waarheid?“ „Ge zult het zelf toch wel weten“, zegt men.

Liefst laat ik dergelijke kwesties maar rusten. Er is in onzen tijd al herrie genoeg. Juist omdat er zoo veel „zoo maar weer“ beweerd wordt. Maar nu eenige lezers van ons blad erom vragen, wil ik wel zeggen:

a. de vergadering der classis Amsterdam, waar de eerste „vragen“ aan Dr G. werden behandeld, werd door mij niet gepraesideerd. De „eer-naam“, „korporaal“ dien de heer Naafs me gaf, komt me dus niet toe.

b. de vergadering, waar de tweede reeks „vragen“ werden besproken heb ik door verschillende oorzaken niet kunnen bijwonen.

Een en ander is te controleeren in de notulen der betrokken vergadering.

J. W.

morphismen uit Gen. 11 vervangen door termen, die meer van theologische scholing bewijs aflegden; bijv. door de uitdrukking: „Jahwe daalde af“ te vervangen door: „Jahwe ontdekte zich“.

Of is misschien de „*verwarring van de spraak*“ de moeilijkheid, die de bezwaarde broeders op het standpunt van de synode maar niet overwinnen kunnen, terwijl ze er *zelf* raad mee weten, als men hen van de synodale koorden losmaakt?

Wij kunnen het haast niet gelooven, Indien werkelijk hier het bezwaar zou liggen, dan mag men van de bezwaarden vragen, wat ook dr Geelkerken gevraagd is; *zegt dan uw bepaalde moeilijkheden*; dan kan er over gesproken worden. In het algemeen reeds lijkt het uitgesloten, dat men niet aan „*werkelijke*“ talen zou willen denken. Daarover laat de tekst van Genesis elf naar zijn „klaarblijkelijken“ zin ons niet in twijfel. Ja, zelfs zeggen de meest wetenschappelijke commentaren, zonder al te veel omhaal, dat het hier gaat om werkelijke tegelbouw; en om een werkelijke taalkwestie; en om een werkelijke verstrooiing; en een werkelijke toren met (om met Gunkel te spreken) werkelijke étages; en om het werkelijke Babel, de werkelijke wereldmarkt en, in het kort werkelijk om werkelijke dingen. Kerkeraden, die met het Utrechtsch concept zouden willen worstelen, zouden dan ook een heelen zwaren dobber hebben tegen het heirleger van commentatoren van allerlei wetenschap, die er geen seconde aan denken, te meenen, dat de bedoeling van Genesis elf is: te verwijzen naar een soort *hoogere* werkelijkheid, dan de feitelijke, zintuigelijk waarneembare. Volgens allen is, wat het paradijs voor dr Geelkerken blijkt te wezen, ook van Sinear te zeggen — het is hun een „*geografisch*“ begrip; zelfs een *bepaald* geografisch begrip (Mc. Curdy, Hist., Proph. and the Mon. par. 111).

Werkelijk een taal-kwestie dus.

Mogelijk ligt de moeilijkheid in de „*verwarring*“ van de talen dan?

Indedaad, *deze* vraag heeft wel haar betekenis: *toet uw onder die „verwarring“ hebben te verstaan*.

Volgen we nu den gang van het betoog, dat te Utrecht in de vastgestelde verklaring wordt saamgevat, dan is het de plicht van den synodalen broeder niet, te zeggen, wat de ander van die spraakverwarring heeft te denken, doch het is de taak van de indieners van deze motie, ons duidelijk te maken (wat ze beweren): dat de uitspraak der synode over Gen. 2 en 3 *consequenties* meebrengt, die men in de uitlegging van het verhaal der spraakverwarring niet zal aandurven.

Ik zie er niets van.

Wel zie ik iets anders. Ik geloof juist, dat elke opvatting van de spraakverwarring, die aan den Bijbel trouw blijven wil, en die het geloof van de autoriteit van het Schriftverhaal ook meebrengt naar Genesis elf, *alleen is te bewaren en te verdiepen op het door de synode ingenomen standpunt*.

Want dit is wel duidelijk, dat bij alle anthropomorphe uitdrukkingen en voorstellingen, die de schrijver van Genesis elf één ding wil leeren: dat de talen der menschen voor de katastrofe van den torenbouw niet verdeeld waren, zooals daarna ze dat wel geworden zijn; dat dus die spraakverwarring een *plotseling* intredend feit was;

en? Of hebben voorstelling van

elijke werken

in Parijs ge- dien liet ik vroeg hij mij: hij vroeg weer: orde ik Zeker,

kelijk in Parijs

k ben er wist og?

begrip. U. G. werkelijk tien

in Parijs zit dat briefje niet

alleen maar dus een voor

tien zilveren niet in eigen

leen maar een dat ge U de

het schaeen,

g, wanneer ik an?

liegt niet, maar teestelijken zin

oorde, spoedig t nemen“ zou u niet hebben

u spreken. Tus- zjen, wanneer en „dit is tien

geldt evenaar onderscheiden

geen breed uitlam

„dat zulk een at hoort ehters

bedenklijk ge- taal in „talge- zonder, spreekt ring te hooren

u kunnen toe- is nader toege-

Want daarover zeding nog iets

geding we hier zelfde richting

mogen zeggen. in Babel. Men

synode hand- moeilijkheden

ynode getrouw,

er, als het be- rekking tot: de

en ook tot de rring den voor-

kingen betreft: v, dat de synode

woord, stel, dat

wam neder, om

nderen der men-

kom aan, laat

spraak verwar-

ht werd aange- trent de bedoe-

sis 2 en 3“. En

Schriftbescho- men in de uit-

ie (Gods open- lende) uitdruk-

sprake gekomen t aannemen dat

ad op de door esties: of er in

een werkelijke aren werkelijke

rkelijk aantrek- een weinig ver-

met Genesis elf dienen, op dit

port opgenomen ggend lijkt haar

not maken tus- uitdrukkingen

hij tegen Assen

Genesis elf een

en als: was dit

werkelijk „gaan

wat dies meef n, dat de Asser

an het verschil

drukkungen in

verkelijk verder

bel op te knap-

is) de anthropo-